

UREDITEV DRŽAVNE MEJE SLOVENIJE S HRVAŠKO

Božo Demšar

MVOUP-Republiška geodetska uprava, Ljubljana

Prispelo za objavo: 16.11.1992

Izvleček

Opisan in utemeljen je predlog za ugotovitev poteka državne meje med Slovenijo in Hrvaško na podlagi veljavne dokumentacije republiške meje v nekdanji SFRJ.

Ključne besede: državna meja, Hrvaška, kartografska podlaga, lastniška meja, organizacija, postopki, Slovenija, zgodovina

UVOD

Z osamosvojitvijo in državnostjo Slovenije je med nekdanjima republikama Jugoslavije, Slovenijo in Hrvaško, vzpostavljena državna meja. S temeljno Ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti republike Slovenije (Ur.l. RS št. 1-4/91) je Slovenija priznala državne meje nekdanje SFRJ z Avstrijo, Italijo in Madžarsko ter mejo med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško. Obe državi sta mednarodno izjavili, da nimata ozemeljskih zahtev in spoštujeta dosedanje medsebojne republiške meje.

MEJA REPUBLIKE SLOVENIJE Z ITALIJO, AVSTRIJO IN MADŽARSKO

Meja Republike Slovenije z Italijo, Avstrijo in Madžarsko je bila določena, v naravi označena in dokumentirana kot državna meja Jugoslavije. Dokumentacija meje obsega tudi vso geodetsko dokumentacijo izmere poteka državne meje, označene s oštevilčenimi mejnimi kamni, podrobno situacijo mejnikov, detajlno izmero območja meje in trigonometrično, situacijsko in višinsko mrežo. Vsa dokumentacija državne meje nekdanje Jugoslavije in tudi za Slovenijo je shranjena v nekdanjem zveznem Ministrstvu za zunanje zadeve, ki je bil pristojen za zadeve državnih meja. Pri izmeri meje sta z ministrstvom sodelovala Vojaškogeografski inštitut v Beogradu in Hidrografski inštitut v Splitu.

Nekatere dele dokumentacije o državni meji je v kopijah Republiški geodetski upravi uspelo dobiti, vendar te kopije nimajo uradne veljave. Podatki o državni meji so bili javnosti nedostopni, zato jih je bilo težko dobiti in le za določen namen. Dosedanji, sicer še neuradni, razgovori z izmeritvenimi uradi sosednjih držav pa dajejo upanje, da ne bomo imeli večjih težav in bomo uradne podatke o državni meji dobili pri njih kmalu. Kljub temu pa bo treba čimprej dobiti podatke o državni meji in druge geodetske podatke za območje Slovenije tudi iz arhivov nekdanje Jugoslavije. Podatki so pomembni za raziskovalno delo, so nacionalno in dragoceno arhivsko gradivo. Pri tem delu bo morala z Ministrstvom za zunanje zadeve sodelovati širša skupina strokovnjakov različnih področij.

MEJA REPUBLIKE SLOVENIJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO

Meja med republikama Slovenijo in Hrvaško je bila določena le smiselno z Zakonom o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine (Ur.l. SRS št. 11/52 in popravki 9.7.1982) ter 7. členom Zakona o postopku za ustanovitev, združitvev oz. spremembo območja občine ter o območju občine (Ur.l. SRS št. 82/80), ki določata območja občin z območji katastrskih občin. Enako splošno je potek republiške meje določal v Hrvaški 4. člen Ustave Socialistične Republike Hrvaške: „Teritorij SR Hrvatske čine področja občina utvrđena zakonom. Teritorij SR Hrvatske sestavni je dio teritorije SFR Jugoslavije. Granice SR Hrvatske mogu se mijenjati samo na osnovi odluke sabora SR Hrvatske i u skladu s izraženom voljom stanovnika na koje se odnosi promjena.“ Območja občin v Hrvaški je določal Zakon o područjima občina i kotareva u Narodnoj republici Hrvatskoj (NN 39/62). Zunanje meje katastrskih občin proti Republici Hrvaški in obratno so hkrati tudi republiška meja med Slovenijo in Hrvaško v okviru nekdanje SFRJ, ki jo, če razumemo obe izjavi ob osamosvojitvi, obe Republici priznavata. Podrobno ugotavljanje in zamejničenje mej katastrskih občin pa je v obeh republikah predpisano z Zakonom o geodetski izmeri oziroma Zakonom o zemljiškem katastru.

Iz navedenega torej lahko ugotovimo, da je bila meja med republikama Slovenijo in Hrvaško v bivši Jugoslaviji določena in tudi dokumentirana z uradnimi zemljiškokatastrskimi načrti obeh republik ter dokumentacijo o ugotovitvi in zamejičenju meja katastrskih občin, čeprav v naravi danes mejnih oznak ni več. Ugotoviti bo treba morebitne kasnejše obojestransko dogovorjene in pravilno na ravni republik sprejete spremembe meja mejnih katastrskih občin. Državno mejo na kopnem med Slovenijo in Hrvaško torej ne bomo določali v naravi na novo na podlagi mednarodnih načel in pravil z upoštevanjem naravnih meja rek in drugih v naravi karakterističnih linij ali političnih meddržavnih dogovorov kot so se večinoma v zgodovini določale meje med državami. Državno mejo je treba v naravi ugotoviti in označiti po poteku dosedanje republiške meje na podlagi dokumentacije te meje, ki so veljavni zemljiškokatastrski načrti. Korekcije tako ugotovljene meje v naravi na naravno mejo so nato lahko stvar sporazuma med državama. Na novo pa bo treba določiti mejo na morju, ki ni bila določena. Zelo pomembno izhodišče za določitev meje na morju je končna točka kopne meje ter zaradi majhne površine slovenskega morja najbrž tudi zelo pomembna in odločujoča funkcionalnost teritorialnega slovenskega morja. Glede na dano kartografsko podlago meje in njene tehnične značilnosti so potrebni med Slovenijo in Hrvaško dogovor in podrobno pripravljena pravila o načinu ter tehnologiji izvedbe postopka ugotovitve in zamejičenja nekdanje republiške in sedaj državne meje med Slovenijo in Hrvaško.

KARTOGRAFSKA PODLAGA POTEKA MEJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO

Detajlna zemljiškokatastrska izmera za območje Slovenije je bila v letih od 1818 do 1828, do leta 1864 so bili zemljiškokatastrski načrti obnovljeni (reambulirani) ter postopoma do leta 1890 uporabljeni za vzpostavitev zemljiške knjige za evidenco lastništva zemljišč ter v uporabi kot podlaga za odmero davkov iz kmetijstva (fiskalni, davčni kataster). Po letu 1890 geodetska služba redno vzdržuje zemljiškokatastrsko evidenco. Zemljiškokatastrski načrti za območje Hrvaške so bili izdelani kasneje, v letih od 1853 do 1863, z enako tehnologijo in postopkom.

Območje katastrske občine je obsegalo zemljiško posest prebivalcev naselij, ki so bila vključena v posamezno katastrsko občino. Postopek zamejičenja je predpisovala „Instrukcija za deželno izmero“, izdana leta 1824 za nekdanjo Avstro-Ogrsko. Meja katastrske občine je bila zamejičena z oštevilčenimi mejniki, o zamejičenju pa je bil narejen podroben opis. Žal je večina katastrskih mejnikov uničenih. Vsa dokumentacija je bila skrbno hranjena, pri uporabi načrtov se je posebej pazilo, da se ne poškodujejo. Med drugo svetovno vojno je bilo marsikaj uničeno ter po letu 1945 zaradi nepazljivosti poškodovano in izgubljeno; vsa dokumentacija za območje Slovenije pa ni niti prevze'a iz arhivov nekdanje Avstro-Ogrske.

UGOTOVITEV IN ZAMEJIČENJE DRŽAVNE MEJE

Meja med republikama v naravi ni označena. V praksi je bila republiška meja obravnavana kot administrativna meja, katere dejanski potek v naravi ni bil znan, kar se je pokazalo z vrsto neprijetnosti in presenečenj z vzpostavitvijo mejnega režima. Pokazalo pa se je tudi različno tolmačenje poteka meje, kar bo treba urediti z razgovori na diplomatski ravni.

Zemljiškokatastrski načrti so bili izdelani na podlagi računane in nato zgoščene grafične triangulacije v Soldnerjevi projekciji za območje Slovenije v treh nepovezanih sistemih. Večina triangulacijskih točk je uničenih, koliko je ohranjenih na območju meje s Hrvaško, ni znano. Ugotovili pa smo, da so delno ohranjeni mejniki zamejičenja bivše deželne meje v občini Ptuj. Detajlna izmera je bila izvedena po tehnologiji grafičnih presekov smeri na detajlne točke (grafična izmera). Izmera se je izvajala za posamezna zaključena območja po listih v vsaki občini. Zato so na mejah občin, na stikih listov ter na mejah posameznih območij detajlne izmere nesoglasja. Posameznih listov ni mogoče kontinuirano zložiti v katastrsko občino in katastrske občine niso zložljive v območju koordinatnega sistema. Nesoglasja so tudi na stikih med koordinatnimi sistemi.

Če analiziramo tehnologijo izdelave in natančnosti grafične izmere zemljiškokatastrskih načrtov, ugotovimo, da bi bil zaradi navedenih ugotovitev prenos lege točk meje iz načrta v naravo z izračunom koordinat točk in prenosom v naravo s trigonometrične in izmeritvene mreže časovno in stroškovno izredno zahteven in strokovno nezanesljiv, neracionalen, ker rezultati ne bi opravičili stroškov. Tehnologija grafične izmere zemljiškokatastrskih načrtov zagotavlja relativno natančnost oblike, površine parcel in lege parcel in parcelnih meja za manjše območje detajlne izmere v istem območju prvotne detajlne izmere. Pravilnik za vzdrževanje zemljiškokatastrskih načrtov grafične izmere je predvidel za tehnologijo izmere primeren način vzdrževanja oz. vrisa nove vsebine parcelnih meja. Nove parcelne meje ali prenos obstoječe vsebine v naravo se izvedejo z grafičnim usklajevanjem izmerjenega parcelnega stanja v okviru deljene parcele in izjemoma za sosednje parcele za vris dolžinskih objektov ali večjih izmer. Orientacija lege parcelnih meja so v naravi izmerjene obstoječe označene in identificirane lastniške meje. Na podlagi navedenih ugotovitev, natančnosti, tehnologije naknadnih vrisov pri vzdrževanju in v praksi na terenu je v Sloveniji in Hrvaški z zakonom dana lastnikom zemljišč možnost, da ugotovijo lastniške meje po dejanskem poteku meje v naravi v upravnem postopku, v katerem sodelujejo lastniki zemljišč mejnih parcel. Meja se ugotovi in zamejiči s podpisom zapisnika, ki ima status sporazuma.

Pri iskanju načina označitve oz. zamejičenja meje med Slovenijo in Hrvaško na podlagi poteka meja v zemljiškokatastrskem načrtu je ob obravnavi vseh dejstev najprimernejša ugotovitev meje z ugotovitvijo lastniških meja parcel med parcelami lastnikov na slovenski strani in parcelami lastnikov na hrvaški strani (ki je obenem meja katastrske občine in meja med državama). Pričakovana odstopanja v uporabi zemljiških parcel so v praksi minimalna in nepomembna ter v mejah natančnosti izdelave grafičnih zemljiškokatastrskih načrtov. V sestavku so obravnavani le grafični zemljiškokatastrski načrti, ker na območju meje s Hrvaško v Sloveniji nimamo načrtov v G.K. koordinatnem sistemu, oz. če so, bo treba meje katastrske občine uskladiti z že navedenimi predpisi sporazumno in na republiški ravni.

Že sedaj vemo, da tako ugotovljena meja po poteku meja katastrskih občin ne bo • povsod funkcionalna in smotrna. Pri takih primerih bo potrebno usklajevanje in sporazumna določitev meje, ki bo v največji meri ustrezala obema stranema, oziroma bo potekala po naravni meji. Za izvedbo ugotovitve meje na terenu bosta morali Slovenija in Hrvaška pripraviti pravilnike, ki bodo detajlno določili način in postopke izvedbe. Skupne delovne komisije bodo vodile postopek ugotovitve meje in zamejičenja. Smotno bi bilo, da bi bili v te komisije imenovani geodetski strokovnjaki, operativni delavci iz pristojnih občinskih geodetskih uprav in geodetskih organizacij. Treba bo določiti način reševanja nesporazumov o poteku meje med lastniki zemljišč, ker nesporazumi med lastniki ne bodo smeli ovirati ugotovitve meje med državama. Glede stroškov je načelno že dogovorjeno, da nosi vsaka država svoje, stroški za skupno delo pa se delijo.

Po predlogu bi bila meja med državama najprej ugotovljena in označena kot lastniška meja, pri čemer bi uporabili dogovorjene označbe, verjetno enake, kot jih že uporabljamo. Vse karakteristične točke, prelomi meje najmanj na razdalji 250 m pa naj bi se označili z oznakami državne meje s tekočo oštevilčbo. Pogoj tudi je, da se označbe državne meje med seboj zaporedno vidijo. Pri načrtovanju izvedbe je treba upoštevati, da je območje meje s Hrvaško večinoma manj poseljeno in zaraščeno z gozdovi, kar bo oteževalo terensko delo ter geodetsko izmero, ki mora biti opravljena takoj po zamejičenju. Za izmero točk meje bo treba razviti izmeritveno mrežo in mrežo triangulacijskih točk ob meji. V pogovorih sta republiški geodetski upravi Slovenije in Hrvaške ugotovili, da ima Slovenija sanirano mrežo trigonometričnih točk I. reda z izračunom mreže s podatki izmerjenih geoidnih točk in GPS-točk, ki so bile na območju meje v Sloveniji in Hrvaški izmerjene letos, s čimer je možnost, da natančnost mreže še izboljšamo. Dogovorjeno je bilo, da se uporabi trigonometrična mreža Slovenije z razširitvijo mreže na območju meje na Hrvaškem. Med trigonometričnimi točkami I. reda naj bi se razvila izmeritvena mreža. Projekt trigonometrične mreže in izmeritvene mreže je pripravil Geodetski zavod Slovenije.

ZAKLJUČEK

Republiška geodetska uprava Slovenije se je zavedala pomembnosti natančne ugotovitve meje med republikama. Že v 70. letih je zbrala primere, kjer je prihajalo do nesoglasij, in opozorila tedanjo vlado o potrebi ureditve meje. Ponovno je Republiška geodetska uprava leta 1985 opozorila na nesporazume na meji pri Dragonji in drugih odsekih. Menili smo, da je naša dolžnost opozoriti na probleme meje tudi novo vlado, kar smo storili že 11.7.1990 ter ponovno 15.12.1990. Republiška

geodetska uprava je kljub oviram in nerazumevanju v lastnem ministrstvu posvetila vprašanjem pri ugotovitvi in zamejičenju meje vso pozornost in primerno aktivnost. Pripravila je sistemizacijo za samostojno skupino, katere dolžnost bi bila organizacija geodetskih del pri ugotovitvi in zamejičenju državne meje, označb meje ter sodelovanje v delovnih komisijah pri vprašanjih državne meje. Verjetno pa bo treba to skupino v najkrajšem času še razširiti.

Viri:

Božičnik, M., 1987, O granicama SR Hrvatske, Geodetski list, Zagreb, šte.10-12, 329-338.

Božičnik, M., 1988, O granicama općina kao osnovnih društveno političkih zajednica i o problemima njihovog utvrđivanja, Geodetski list, Zagreb, šte. 7-9, 259-271.

Demšar, B., 1988, O republiški meji SR Slovenije, Geodetski list, Zagreb, šte. 4-6, 177.

Demšar, B., 1992, Digitalizacija zemljiškokatastrskih načrtov, Geodetski vestnik (36), Ljubljana, šte. 1, 42-47.

*Recenzija: Franc Černe
Boris Premzl*